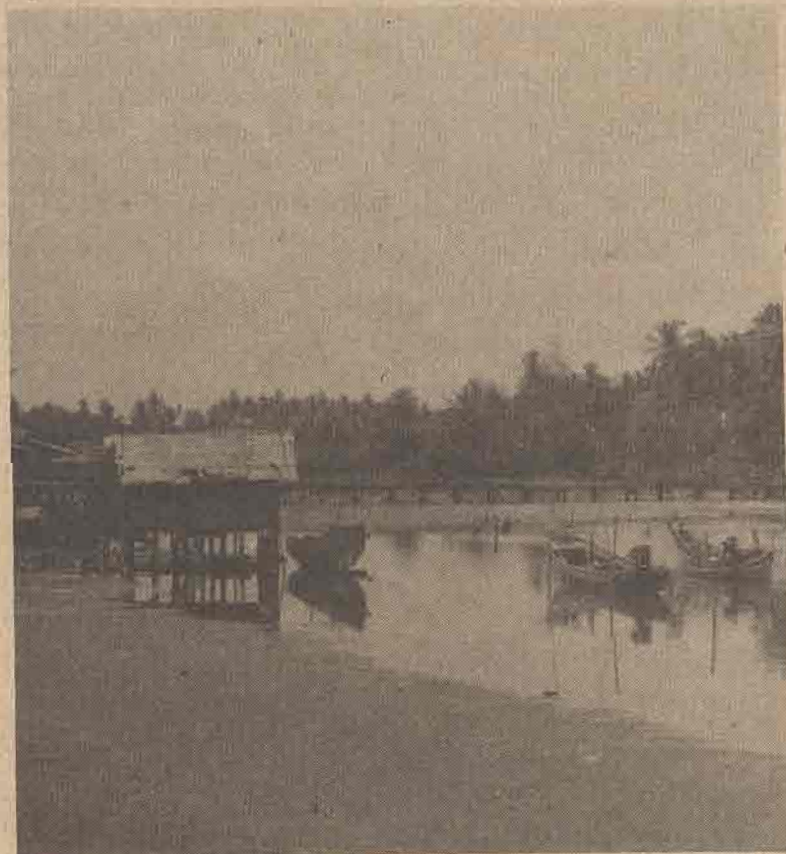

โครงการ ทดลองและสาธิต การเลี้ยงหอยแมลงภู่ โดยวิธี ปักไม้ไผ่

ระวีวรรณ ชุ่มพุกษ์

นโยบายประการหนึ่งของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คือจะร่วมมือกับประชาชนภาคใต้ให้มากที่สุด โดยจะร่วมมือในการให้การศึกษาและวิจัย และบริการแก่ประชาชนภาคใต้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ด้วยนโยบายดังกล่าว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี จึงได้ให้การสนับสนุน โครงการทดลองและสาธิตการเลี้ยงหอยแมลงภู่โดยวิธีปักไม้ไผ่ ซึ่งมี นายชินวัฒน์ พิทักษ์สวัสดิ์ อาจารย์แผนกชีววิทยา ภาควิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะศึกษาศาสตร์ เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ โครงการนี้เป็นโครงการต่อเนื่องระยะเวลา 3 ปี โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2527 เป็นต้นไป

หอยแมลงภู่ *Perna viridis* (Linnaeus, 1758) เป็นอาหารทะเลชนิดหนึ่งที่รู้จักกันดี และอยู่ในความนิยมกันอย่างแพร่หลายทั่วไป นอกจาก

จะให้ประโยชน์ในด้านที่เป็นอาหารแล้ว เปลือกหอยแมลงภู่อยังสามารถนำมาทำเป็นเครื่องประดับได้อีกด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่าหอยแมลงภู่อยังสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วน เป็นที่ต้องการของตลาดเมืองไทย และต่างประเทศจำนวนมาก ผลผลิตของหอยแมลงภู่อยุ่ในอ่าวปัตตานีที่เก็บขึ้นมาบริโภคในปีหนึ่ง ๆ ส่วนใหญ่เป็นผลพลอยได้จาก การทำโพงพาง ซึ่งหอยชนิดนี้จะอาศัย อยู่ตามไม้ปักโพงพาง โดยใช้หนวดของมันทำการเกาะติดกับไม้เหล่านั้น แน่น เป็นพวง หรือเป็นกลุ่มจำนวนมาก การปักไม้หลักในอ่าวปัตตานี เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะทำการเลี้ยงหอยแมลงภู่อยุ่เป็นอาชีพโดยตรงยังไม่มี

เนื่องจากพื้นที่ชายฝั่งของหมู่บ้านรูสมิแล บริเวณห่างจากฝั่งเป็นระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร มีระดับน้ำลึก 2.5-3 เมตร สภาพดินที่นทะเลเป็นโคลน มีคุณภาพของน้ำเหมาะสมที่หอยแมลงภู่อยุ่จะเจริญเติบโตได้ ใทปี พ.ศ. 2524 สถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งแห่งชาติสงขลาได้นำพันธุ์หอยแมลงภู่อยุ่มาขยายพันธุ์ในอ่าวปัตตานี ต่อมาพันธุ์หอยได้แพร่พันธุ์ไปตามปักโพงพางและขยายพันธุ์มาถึงชายฝั่งหน้าหมู่บ้านรูสมิแล เพื่อที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการอนุรักษ์พันธุ์หอยให้มีอยู่ในพื้นที่ต่อไป และทดลองหาวิธีการเลี้ยงหอยที่เหมาะสม สามารถให้ผลผลิตสูง ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการให้คำแนะนำแก่ชาวประมงได้เลี้ยงหอยแมลงภู่อยุ่เป็นอาชีพ ซึ่งนับได้ว่าเป็นการส่งเสริมอาชีพ และเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวประมงในหมู่บ้านรูสมิแล อีกทั้งยังเป็นการแก้ปัญหาการว่างงานของชาว

ประมงในช่วงคลื่นลมแรงตลอดจนมีส่วนช่วยในการเพิ่มผลผลิตอาหารโปรตีนจากท้องทะเลให้มียากขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์ของโครงการนี้คือ:

1. เพื่อสาธิตและฝึกอบรมการเลี้ยงหอยแมลงภู่อยุ่ให้แก่ชาวประมง
2. เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงหอยแมลงภู่อยุ่โดยวิธีปักไม้ใฝ่บริเวณอ่าวปัตตานี ทำให้มีอาชีพเพิ่มขึ้น
3. เพื่อขยายพันธุ์หอยแมลงภู่อยุ่ในธรรมชาติให้มียากขึ้น
4. เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชาวประมงในหมู่บ้านยากจน
5. เพื่อเพิ่มอาหารประเภทโปรตีนให้กับประชากรในท้องถิ่นภาคใต้
6. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน
7. เพื่อเป็นแหล่งฝึกงานของนักศึกษาทางด้านชีววิทยา และด้านการพัฒนาสังคม ซึ่งจะช่วยให้เกิด

แนวความคิดในการนำวิชาการไปประยุกต์ใช้กับชุมชน

8. เพื่อศึกษาชีววิทยาที่สำคัญบางประการของการทดลองปักหลักเลี้ยงหอยแมลงภู่อยุ่ ได้แก่ อัตราการเจริญเติบโต ปริมาณความหนาแน่นในการเกาะ และอัตราการตายของหอยแมลงภู่อยุ่ตลอดจนศึกษาคุณสมบัติที่สำคัญของน้ำทะเลในแหล่งเลี้ยงหอยด้วย

9. เพื่อประเมินผลผลิตของหอยแมลงภู่อยุ่ที่ได้จากการทดลองเลี้ยงต่อเนื่องที่ 1 ไร่

เนื่องจากสถานที่ปฏิบัติงานของโครงการนี้ คือบริเวณทะเลชายฝั่งของหมู่บ้านรูสมิแล ประโยชน์ที่จะได้รับจึงควรเป็นของชาวบ้านรูสมิแล (บริเวณหมู่ที่ 1 ต.รูสมิแล อ.เมือง ปัตตานี) เป็นอันดับแรกก่อนที่จะขยายประโยชน์ไปยังชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

สำหรับขั้นตอนในการดำเนินงาน

นั้น มีรายละเอียดต่างๆ มากมาย ซึ่งจะไม่นำเสนอในที่นี้ แต่จะเสนอข้อมูลทางสังคม-เศรษฐกิจของชาวบ้านรูสมิแล ที่ได้จัดตั้งเป็นกลุ่มสนใจ เข้าร่วมในโครงการนี้ จำนวน 10 คน

กลุ่มชาวบ้านรูสมิแลที่รวมตัวกันเข้าร่วมในโครงการนี้ทุกคนเป็นชายและเป็นหัวหน้าครอบครัวด้วย ยกเว้นประธานกลุ่มคนเดียว คือ นายสมะแอนิมะ ที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าครอบครัว เนื่องจากยังโสดและอยู่ร่วมกับพ่อแม่และน้องๆ โดยที่พ่อทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัว อย่างไรก็ตามยังมีสมาชิกอีกคนหนึ่งซึ่งถึงแม้จะยังโสด แต่ก็ทำหน้าที่ครอบครัว เนื่องจากเป็นผู้ในการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวอื่น ได้แก่ แม่และน้องอีกหนึ่งคน ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสมาชิก กลุ่มสนใจเลี้ยงหอยแมลงภู่ในโครงการนี้ ดูจากตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 1 สมาชิกกลุ่มจำแนกตามสถานภาพสมรสจำนวน

โสด	2
สมรส	8
รวม	10

ตารางที่ 2 สมาชิกกลุ่มจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน
20-25	5
33-35	4
43	1
รวม	10

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าสมาชิกของกลุ่มนี้ประกอบด้วยคนหนุ่มเ็ยเป็นส่วนมาก มีเพียงคนเดียวซึ่งอายุเกิน 40 ปี แต่ที่ได้รวมอยู่ในกลุ่มนี้เป็นเพราะบุคคลผู้นี้เป็นกำนันตำบลรูสมิแล และอยู่ในหมู่บ้านรูสมิแลด้วย จึงได้เป็นสมาชิกโดยตำแหน่ง

ระดับการศึกษาของสมาชิกกลุ่มนี้ (ตารางที่ 3) ก็เช่นเดียวกับชาวบ้านหมู่บ้านยากจนในที่อื่น ๆ ทั่วไป ในชนบทไทย คือระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำหรือไม่ได้เรียนในระบบโรงเรียนเลย มีเพียงคนเดียวเท่านั้นในกลุ่มที่มีระดับการศึกษาค่อนข้างสูงกว่าสมาชิกในกลุ่ม และเมื่อเทียบกับชาวบ้านรูสมิแลทั้งหมดแล้วก็นับว่าสูงเช่นเดียวกัน คือจบการศึกษาระดับ ป.วช. ด้วยเหตุนี้ จึงได้รับเลือกให้เป็นประธานกลุ่มด้วย

ตารางที่ 3 สมาชิกกลุ่ม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน
ไม่ได้เรียน	1
ป.1-ป.4	8
ปวช.	1
รวม	10

ขนาดของครอบครัวของสมาชิกกลุ่มนั้น อยู่ระหว่าง 3-7 คน อย่างไรก็ตามขนาดครอบครัวที่มีสมาชิกอยู่ 6-7 คนนั้น มี 4 ครอบครัว นอกนั้นมีขนาดครอบครัว 3-5 คน แต่เมื่อคำนึงถึงวัยของ สมาชิกกลุ่มซึ่งหนุ่มมาก และส่วนใหญ่สมรสและอยู่กับภรรยา จึงมีแนวโน้มที่ครอบครัวจะมีขนาดใหญ่ขึ้นในช่วงเวลาข้างหน้า การเข้าร่วมในโครงการดังกล่าวจึงเป็นการช่วยเหลืออย่างหนึ่ง นอกเหนือจากอาชีพปกติของสมาชิกเหล่านี้คือประมง มีเพียง 4 คน ที่มีเรือของตนเอง และอีก 4 คนเป็นลูกจ้างในเรือของคนอื่น โดยได้เปอร์เซ็นต์จากปลาที่ทำได้ ได้รับส่วนแบ่ง 20 % ตัวประธานกลุ่มนั้นเป็นยามเฝ้านาุ้งของมหาวิทยาลัยด้วย ส่วนกำนันนั้นไม่ได้มีอาชีพประมง อาจกล่าวได้ว่าอาชีพ เป็นกำนัน และช่วยภรรยาค้าขาย

รายได้ของสมาชิกกลุ่ม เป็น

เรื่องซึ่งยากลำบากในการที่จะบอกเป็นรายได้อีกเดือนเนื่องจากลักษณะอาชีพนั้นจับปลาได้มากได้น้อยไม่แน่นอน ถ้าจับได้มาก ก็ได้เงินมากเป็นสัดส่วน สมาชิกคนหนึ่งบอกว่าบางครั้งได้ปลามากก็ได้เงินครั้งละมาก ๆ แต่บางทีไม่ได้เลยก็มี ในการถามชาวบ้านเรื่องรายได้ จากประสบการณ์ที่ออกงานสนามด้วยตนเองรู้สึกว่าการจับปลาจะตอบไม่ได้สำหรับพวกทำงานกินเงินเดือนอย่างข้าราชการหรืออาชีพอื่น ๆ เราสามารถบอกได้ว่า ได้รับเงินเดือนละเท่าไร แต่สำหรับชาวบ้านซึ่งมีอาชีพขึ้นอยู่กับสภาพธรรมชาติอย่าง ประมง เกษตรกรรม เป็นการยากอย่างมากที่เขาจะคิดในรูปของเงินต่อเดือน อย่างไรก็ตามพอจะประมาณได้ว่า สมาชิกกลุ่มที่พูดถึงนี้มีรายได้ประมาณเดือนละ 1,000.-1,500. บาท.

เป็นที่คาดหวังได้ว่า โครงการทดลองและสาธิตการเลี้ยงหอยแมลงภู่โดยวิธีปักไม้ไผ่ ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนโดยทั่วไปที่จะได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงหอยแมลงภู่ นอกเหนือไปจากการเพิ่มพันธุ์หอยแมลงภู่ในธรรมชาติให้มีมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นชาวบ้านในหมู่บ้านรูสมิแลจะได้ นำความรู้ดังกล่าวไปทำการประกอบอาชีพ และจะได้มีรายได้เพิ่มขึ้นในระยะที่ไม่สามารถออกทำการประมงในช่วงที่มีคลื่นและลมแรง

โครงการนี้หวังผลได้สูง 80 % เพราะได้ทำการทดลองเลี้ยงจนได้ผลมาแล้วจึงได้ชักชวนชาวบ้านเข้าร่วมโครงการด้วย ซึ่งเท่ากับว่ามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้ดำเนินการตามนโยบายที่ตั้งไว้ □